

FACTORI PSIHOLOGICI CARE DETERMINĂ COMPORTAMENTUL FAȚĂ DE MEDIUL ÎNCONJURĂTOR

Daniela CERNEI

CZU: 159.9:316.62:504

cerneid23@gmail.com

Environmental issues and climate change are one of the major social problems, given the long-term negative effects and consequences. Psychologists can help people and communities to adapt and mitigate these effects. Researchers show that climate change is not just an ecological issue, but a problem with profound psychosocial effects. Thus, the investigation of the psychological factors that determine the environmental behavior is essential in order to understand the reasons of engagement in pro-environmental actions.

Problemele de mediu au devenit o preocupare importantă pentru umanitate, mai cu seamă în ultimele decenii. Calitatea vieții este influențată de schimbările climatice, acestea afectând alimentele pe care le consumăm, apa pe care o bem și aerul pe care îl respirăm. OMS (2016) a estimat că în următoarele decenii schimbările climatice vor provoca aproximativ 250.000 de decese [1]. Pentru clarificarea unor soluții la problemele de mediu, este necesară conștientizarea cauzelor acestor probleme, iar pentru a evita consecințele negative legate de problemele de mediu, este nevoie ca oamenii să înțeleagă gravitatea acestor probleme.

Conștientizarea impactului mediului este un pas important în educarea unui comportament civic, ecologic responsabil. Campaniile sociale ce vizează acțiuni de conștientizare a mediului sunt axate pe înțelegerea gravității problemelor de mediu și orientarea către acțiuni corespunzătoare care ar conduce la consolidarea unor bune practici pentru un mediu durabil. Cercetătorii susțin că există o relație între conștientizarea individuală a mediului și comportamentul pro mediu. Un individ care are valori puternice pro mediu tinde să fie conștient de modul în care acțiunile sale afectează mediul.

În acest sens, cunoașterea factorilor care determină interesul față de problemele de mediu și intențiile de implicare sunt esențiale pentru a înțelege comportamentul pro mediu, ceea ce ne-am propus să studiem în cercetarea dată. Am ales ca grup de cercetare adolescenții, pentru a vedea în ce măsură ei, care constituie generația în proces de formare, sunt susceptibili la aceste probleme și care ar fi factorii care ar determina comportamentul și implicarea. La cercetare au participat 16 adolescenți (16-17 ani). În acest studiu, analizăm câteva aspecte legate de factorii care ar influența comportamentul de mediu, și anume, (1) gradul de interes față de problemele legate de mediu; (2) percepțiile privind gravitatea problemelor legate de mediul înconjurător și emoțiile aferente acestor percepții și (3) intențiile de implicare individuală și/sau socială în acțiuni de protejare a mediului.

Datele au fost colectate în baza unor interviuri calitative. Ghidul de interviu s-a axat pe trei aspecte: primele două se referă la factorii – „*interesul față de problemele mediului înconjurător*”, „*percepția gravității problemelor*” și „*emoțiile trăite*”, care ar determina comportamentul față de mediu – „*implicarea socială și individuală în acțiuni de protejare a mediului*” (al treilea aspect). Pentru prezentul studiu, am luat în considerare doar acești factori, având la bază datele unor studii care arată că implicarea depinde de interesul și gradul de cunoaștere a problemelor de mediu, precum și emoțiile generate de percepția gravității acestor probleme [2, 3, 4 ș.a.].

Analiza datelor atestă anumite preocupări ale adolescenților în legătură cu problemele de mediu, care necesită a fi susținute și consolidate în vederea dezvoltării unui comportament pro ambiental. Cele mai importante probleme de mediu, în viziunea adolescenților intervievați, sunt poluarea, lipsa unor zone amenajate pentru depozitarea și reciclarea deșeurilor și defrișarea zonelor verzi. Ei consideră că problemele de mediu sunt grave și chiar foarte grave și necesită implicare și acțiuni imediate în vederea soluționării acestora și prevenirii deteriorării mediului. Am delimitat trei categorii privind percepțiile legate de preocuparea colegilor lor în legătură cu problemele de mediu: „*un grad înalt de împărtășire a gravității problemelor și discuții frecvente cu semenii; un nivel mediu de împărtășire a problemelor, cu încercări de a-și convinge semenii și lipsa unei conștientizări a problemelor de mediu, în general, nu se discută*”. Adolescenții au indicat emoții negative în legătură cu degradarea mediului și lipsa de acțiune privind stoparea acestor evoluții periculoase pentru umanitate. Datele arată prezența unui interes pentru implicare și o motivație crescută în raport cu problemele de mediu. Justificându-și răspunsurile, subiecții menționează că, în general, problemele mediului sunt grave (de ex., mediul poluat), ceea ce implică un interes sporit: „*e o atitudine firească să fii îngrijorat*”, „*nu poți rămâne indiferent*”.

Privind cauzele care determină problemele de mediu, subiecții se referă la atitudini (de ex., nepăsare, indiferență, deresponsabilizare pentru consecințe etc.), acțiuni sau comportamente ale oamenilor care afectează mediul (de ex., defrișarea, poluarea, aruncarea deșeurilor la întâmplare, lipsa de implicare – „*așteaptă să facă altcineva în locul lor...*”, consideră că prin acțiunile lor nu produc prejudicii majore mediului etc.) sau acțiuni sociale (de ex., lipsa unor campanii sociale de sensibilizare privind problemele de mediu etc.). Adolescenții au indicat emoții negative, care variază de la *tristețe* și *îngrijorare*, până la *teamă*, *alarmare*, *spaimă* și chiar *furie* că nu sunt conștientizate gravitatea problemelor și daunele pe care le provoacă pe termen lung și că ei nu pot influența în vreun fel aceste evoluții periculoase pentru umanitate.

Lipsa motivației de implicare este explicată de subiecți prin faptul că oamenii nu au o percepție foarte clară a gravității problemei, deoarece lipsesc acțiuni de informare, emisiuni TV și dezbateri publice, prin care oamenii ar fi sensibilizați de nevoia implicării: „*să se vorbească cât mai mult ca oamenii să înțeleagă cât de gravă este problema*”. Uneori, subliniază subiecții, implicarea personală poate fi văzută ca fiind mai puțin importantă, însă prin eforturi colective se pot obține schimbările dorite, de ex., „*poate pare că este puțin să ridici o hârtie de pe jos, dar dacă fiecare ar face*

acest lucru, ar fi schimbări...”. Subiecții mai consideră că oamenii vor fi cu adevărat implicați când problemele de mediu vor deveni extrem de grave sau când le vor percepe astfel.

În baza rezultatelor studiului, am formulat câteva recomandări. Pentru psihologii școlari – în vederea identificării unor soluții viabile la problemele de mediu, sunt necesare schimbări de atitudine și comportament, prin urmare, sunt necesare organizarea de training-uri și proiecte educative prin care adolescenții ar fi sensibilizați în vederea dezvoltării unor atitudini pro mediu. Pentru cadre didactice – așa cum studiul arată preocupări ale adolescenților față de problemele de mediu, este necesară implicarea adolescenților în acțiuni sistematice, astfel, consolidându-se un comportament pro mediu durabil. Pentru activiștii pro mediu – rezultatele arată că adolescenții se implică mai mult în acțiuni colective, împreună cu semenii lor, respectiv, sunt necesare de a fi organizate campanii sociale și diverse inițiative colective de voluntariat.

În mod evident, studiul are și anumite limite: este un studiu calitativ, cu scop explorativ, fapt care a implicat mai puțini subiecți și, prin urmare, datele nu pot fi generalizate pe o populație mai largă, fiind necesar în acest scop un studiu cu mai mulți subiecți; toți subiecții au fost din mediul urban, prin urmare, nu cunoaștem care ar fi rezultatele studiului, dacă ar fi implicați și subiecți din mediul rural; pentru acest studiu, am luat în considerare doar trei factori care ar influența comportamentul pro mediu (interesul, emoțiile și percepția gravității problemelor de mediu), studiile ulterioare ar trebui să ia în considerare multitudinea de factori care, la fel, ar influența implicarea în raport cu problemele de mediu.

În vederea unor studii ulterioare, considerăm necesară validarea unor scale standardizate, utilizate pe larg în studiile de peste hotare, pentru a fi utilizate și pe populația din Republica Moldova. Realizarea unor studii calitative cu voluntari implicați în ONG-uri și acțiuni de mediu ar permite studierea în profunzime a *experienței și motivației implicării*, dar și a condițiilor care ar putea produce *dezangajarea*.

Referințe:

1. ABUN, D. and RACOMA, A. P. Environmental Attitude and Environmental Behavior of Catholic Colleges' Employees in Ilocos Sur, Philippines. În: *International Journal Of Academic Research*, 2017, 4 (1), pp. 23-52.
2. COJOCARU, N. Preocupări privind schimbările climatice și problemele de mediu în contextul pandemiei: aspecte psihosociale. În: *Materialele conferinței internaționale „Psihologia aplicativă în fața provocărilor societale”* (Chișinău, 03 decembrie 2021).
3. MARINESCU, G. și STOICA, C. M. Comportamente pro-natură și sănătate. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Asistența psihologică la etapa contemporană: realități și perspective”*, 2021. Bălți: USARB, pp. 111-116.
4. SHUTALEVA, A. et al. Environmental Behavior of Youth and Sustainable Development. In: *Sustainability*, 2022, vol. 14, no. 1, pp. 1-26.

Recomandat

Natalia COJOCARU, dr., conf. univ.